

УДК 371.035.73(778)

Сай Д.В.

ПОТЕНЦІАЛ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розглядається питання можливостей волонтерської діяльності щодо розвитку професійних якостей та моральних цінностей майбутніх соціальних працівників. Зокрема подаються визначення волонтерської діяльності, наводиться статистика волонтерства в Україні, надається стислий огляд професійних якостей та моральних цінностей, які можуть бути сформовані з допомогою волонтерської діяльності.

Ключові слова: волонтерська діяльність, моральні цінності, професійні якості, соціальний працівник, вища освіта.

Сай Д.В. Потенциал волонтерской деятельности в сфере воспитания моральных ценностей и развития профессиональных качеств будущих социальных работников. В статье рассматривается вопрос возможностей волонтерской деятельности по развитию профессиональных качеств и нравственных ценностей будущих социальных работников. В частности подаются определения волонтерской деятельности, приводится статистика волонтерства в Украине, предоставляется краткий обзор профессиональных качеств и нравственных ценностей, которые могут быть сформированы с помощью волонтерской деятельности.

Ключевые слова: волонтерская деятельность, нравственные ценности, профессиональные качества, социальный работник, высшее образование.

Say D.V. The potential of volunteering in developing moral value and professional skills of future social workers. The article discusses opportunities provided by volunteering for the development of professional skills and moral values of future social workers. In particular the definition of volunteering, statistics of volunteering in Ukraine as well as a brief overview of professional skills and moral values that can be developed through volunteering is provided.

Key words: volunteering, moral values, professional skills, future social worker, higher education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стрімкий розвиток суспільства та виклики, з якими воно постійно зустрічає на шляху свого розвитку, робить освіту однією з головних заporук успіху особистості. Проте здобуття тільки суто професійних знань у процесі освіти є недостатнім. Саме тому одним з головних пріоритетів сучасної української освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору...» [6]. Більше того, характер професійної діяльності деяких професій обумовлює вищі вимоги до моральних цінностей студентів, які навчаються на обраних спеціальностях для їх здобуття. Серед таких спеціальностей знаходиться і професія соціального працівника.

Освітній процес у вищому навчальному закладі із-за обмежень у часі, перевазі теоретичних аспектів викладання над практичними, браку новітніх форм та методів викладання не може у повному обсязі та якісно виконувати функцію формування моральних цінностей майбутніх соціальних працівників. Саме тому, питання пошуку та використання нових форм та методів особистісного та професійного розвитку взагалі та виховання моральних цінностей кожного студента зокрема набуває особливої уваги. Спорідненість функції та напрямків діяльності соціальної роботи та волонтерської діяльності свідчать про те, що волонтерська діяльність може слугувати засобом для розвитку професійних якостей та формування моральних цінностей студентів.

Ціллю статті є дослідити можливості використання волонтерської діяльності для формування моральних цінностей та професійних якостей майбутніх соціальних працівників.

Завданнями статті є визначити риси волонтерства на міжнародному та національному рівнях; визначити потенціал волонтерської діяльності щодо виховання моральних цінностей та розвитку професійних якостей майбутніх соціальних працівників, а також провести стислий огляд можливих умов, за яких процес виховання моральних цінностей та розвиток професійних якостей можливий.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню проблеми етики та соціальної роботи приділяли увагу такі вчені як А. Барнард, С. Бенкс, Е. Бленнбергер, Ф. Рімер, Т. Гужва та Г. Медвєєва. Вплив волонтерської діяльності на розвиток особистості взагалі та на розвиток студентів та студентських груп зокрема знайшов своє відображення у працях Е. Азарової, Г. Бойко, Дж. Вілсона, Я. Воєводиної, А. Капської, Н. Ларіонової, Т. Лях, М. Певної, Т. Ткачук, Д. Хаскі-Левенталь та інших. Питанням розвитку моральних цінностей у студентів приділяли увагу З. Бондаренко, Є. Костик, О. Лукач, Д. Мірошніченко, В. Рибак, Е. Холостова, О. Хорошайло та інші. Певні аспекти розвитку моральних цінностей у соціальних працівників знайшли своє відображення у працях О. Владики, О. Радченко, А. Шматко, Н. Солов'єва, Е. Седунова, Т. Гужва та О. Пагинок, Ж. Новікова.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Науковцями були досліджені різні окремі аспекти моральних цінностей та волонтерської діяльності, проте питання виховання моральних цінностей саме у майбутніх соціальних працівників у процесі волонтерської діяльності залишається не дослідженим. Також залишається відкритим питання ефективного використання навчального процесу для виховання моральних цінностей у системі вищої освіти у майбутніх соціальних працівників.

Виклад основних результатів теоретичного аналізу. Волонтерська діяльність існувала завжди, проте її форми та прояви залежали від історичних та соціально-економічних факторів розвитку суспільства. Згідно Організації Об'єднаних Націй сьогодні діяльність можна назвати волонтерською, якщо вона відповідає трьом критеріям: здійснюється на добровільній основі, відповідно до власної вільної волі індивіда; не здійснюється суто за фінансову винагороду (компенсація витрат та певна символічна плата можлива) та приносити користь іншій особі ніж волонтеру або суспільству в цілому. Хоча зазначається, що волонтерство також приносить істотну користь і самому волонтеру [12].

Позитивний вплив волонтерства на суспільство підкреслюється у поглядах І. Долі, яка зазначає, що «світовий

досвід розглядає волонтерство як форму соціальної роботи, яка здатна подолати ефект уникнення молоді від громадських проблем, сформувати модель колективної участі, відтворення цінностей милосердя, солідарності тощо» [4].

В Україні волонтерською діяльністю згідно Закону України «Про волонтерську діяльність», вважається «добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги», де волонтерська допомога включає «роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами та волонтерськими організаціями». Волонтерська діяльність ґрунтується на таких принципах як законність, гуманність, рівність, добровільність, безоплатність, безкорисливість та неприбутковість [5].

Слід зазначити, що волонтерство вже не є чимось незвичним для українців. Згідно результатів дослідження, проведеного компанією GfK Ukraine наприкінці 2014 року, волонтерська діяльність досить поширена серед українців. Двадцять три відсотки українців мали досвід волонтерства, а 9% із них почали займатись волонтерством протягом останнього року. Вартий уваги і той факт, що також 26% молодих людей займались коли-небудь волонтерством. Також 81% українців вважає волонтерський рух обов'язковою складовою громадянського суспільства та 85% вважають, що волонтерський рух допомагає зміцненню миру [2]. Для порівняння, приблизно 30% всіх європейців зазначають, що вони є волонтерами в організаціях або беруть активну участь у діяльності організацій. Проте зазначені відсотки участі людей у волонтерській діяльності в Європі також різняться і є різними для країн (наприклад від близько 20% у Португалії та Болгарії та до 50% у Нідерландах, Швеції і Данії [11]).

Багато дослідників наголошують на цінності волонтерів для організацій взагалі та конкретних осіб зокрема. Наприклад, англійські дослідники А. Періш, Д. Хіс та М. Хассан вважають, що волонтери цінні для організацій, які надають соціальні послуги, тому що:

- вони можуть доповнювати надання тих послуги, які вже надаються;
- вони можуть взяти на себе частину навантаження соціальних працівників, щоб останні могли зосередитися на їх стагунтих обов'язках та наданні допомоги під час кризових ситуацій;
- вони можуть додати цінності профілактичним послугам;
- вони мають гнучкий розклад та можуть часто працювати у різний час;
- користувачі послуг цінують той факт, що волонтери не отримують заплатили, але мають іншу мотивацію, яка не стосується грошей;
- користувачі послуг не завжди сприймають волонтерів в тому ж контексті, що і постійних працівників по відношенню до влади і контролю над своїм життям;
- волонтери можуть налагоджувати зв'язки із громадою, в якій надаються соціальні послуги;
- волонтери приносять свіжі та креативні ідеї, знання та досвід до сфери надання соціальних послуг;
- волонтери є різноманітні [10, 14].

Соціальний працівник є свого роду посередником між державою та конкретною особою – клієнтом. Він є тим, хто на практиці повинен забезпечити реалізацію принципу соціальної справедливості, ґрунтуючись на можливостях держави та потребах індивіда. За таких умов суттєво зростає роль вищих навчальних закладів у підготовці висо-

кокваліфікованих кадрів, які можуть якісно виконувати свою роботу. Спільні функції та напрямки соціальної роботи та волонтерської діяльності роблять останню унікальним ресурсом для розвитку професійних якостей взагалі та виховання моральних цінностей зокрема у майбутніх соціальних працівників. С. Єкімова також зазначає, що соціальна робота та волонтерська діяльність пов'язані з проявом милосердя, співчуття, гуманності та безкорисливої співучасті [7].

Формування професійних якостей та моральних цінностей у вищому навчальному закладі може відбуватися у різні способи. Наприклад, І. Менщикова, зазначає, що професійно-ціннісний потенціал студентів під час навчання у вищому навчальному закладі можна розвивати двома шляхами. По-перше, через теоретичне навчання (спеціальні вправи, які спонукатимуть до волонтерської діяльності та спрямовані на розвиток цінностей, повинні бути включені до навчальних програм відповідних дисциплін та спецкурсів). По-друге, через навчальну практику, під час якої студенти можуть отримувати індивідуальні завдання та вправи, які можуть бути виконані за бажанням студента і які будуть націлені на фокусування уваги на реалізації цінностей у професійній діяльності [9].

Однією з необхідних умов досягнення позитивних результатів розвитку професійних якостей та моральних цінностей майбутніх соціальних працівників є також залучення професорсько-викладацького складу до процесу їх формування поза процесом викладання. Наприклад, наявність традицій, спільних святкувань заходів та участь професорсько-викладацького складу разом із студентами у реалізації волонтерських проєктів сприятиме популяризації волонтерства, формуванню та розвитку необхідних професійних якостей та моральних цінностей у майбутніх соціальних працівників. Адже теоретичні засади дисциплін, які націлені на розвиток професійних та моральних цінностей, повинні бути реалізовані у практичній діяльності тими, хто їх викладає для створення позитивного прикладу для наслідування. Більше того, викладач повинен бути носієм тих цінностей, які він намагається розвивати та на які він орієнтує своїх студентів [7].

Слід зазначити, що молоді люди шукають можливості для самореалізації, а не обов'язковий характер волонтерської діяльності та різноплановість напрямків дозволяє майбутньому соціальному працівнику бути зацікавленим у її реалізації та отримувати практичний досвід вирішення соціальних проблем. Окрім того, волонтерська діяльність дозволяє студентам побачити більшість результатів їх роботи одразу або у короткостроковій перспективі, що також підвищує їх мотивацію займатись волонтерською діяльністю [1;3].

Потрібно згадати і думку С. Єкімової, яка вважає у волонтерській діяльності важливий психолого-педагогічний ресурс для отримання її учасниками певного життєвого і практичного досвіду, реалізації ними свого творчого потенціалу, розвитку моральних цінностей, системного сприйняття майбутньої професійної діяльності, виховання професійно значущих особистісних якостей». Більше того, вона також сприяє альтруїстичній поведінці та розвитку мотивації до професійної діяльності у майбутніх соціальних працівників [7].

Волонтерська діяльність також допомагає у процесі соціальної адаптації студентів як до навчального процесу під час перших років навчання у вищому навчальному закладі так і до суспільного та професійного життя. Вартим уваги є і те, що завдяки волонтерській діяльності для студентів навчання набуває нового сенсу і стає окрім суто теорети-

чного ще і практично орієнтованим, що дозволяє доповнити та перевірити отримані знання.

Професія соціального працівника пов'язана з постійною комунікацією з різними категоріями населення у різних життєвих обставинах, що обумовлює необхідність володіння соціальними працівниками ефективними комунікаційними навичками, методами сприйняття інформації та впливу на людей, методами ефективного вирішення конфліктів. Проте часові рамки навчального процесу та методи викладання не завжди дозволяють розкрити всю сутність та складність ситуацій, в яких буде працювати майбутній соціальний працівник. Волонтерська діяльність, за умови її правильної організації, створює необхідні можливості для ефективного відпрацювання різних життєвих ситуацій у реальному часі. Проте слід зазначити, що майбутні соціальні працівники повинні усвідомити себе повноцінними суб'єктами волонтерської діяльності. Для цього важливе їх залучення на всіх етапах планування та реалізації волонтерської діяльності: від аналізу проблеми та планування заходу до втілення його у життя та оцінки його реалізації. Важливу роль у цьому процесі відіграють рефлексія та інтеріоризація майбутнім соціальним працівником отриманого досвіду. Його емоційне сприйняття, усвідомлення та аналіз, а також співвіднесення з вже наявним відкриває шляхи до прогнозування, самовдосконалення та сприяє розвитку необхідних моральних цінностей та професійних якостей у майбутніх соціальних працівників [8].

Не можна не зазначити і погляди І. Менщикової стосовно того, що волонтерська діяльність формує основні професійні цінності у майбутніх фахівців з соціальної роботи, серед них: «роботу в інтересах клієнта, унікальність особистості клієнта, соціальну справедливість, повагу і прийняття особистості клієнта, визнання права клієнта на допомогу і самовизначення, стимулювання самопомоги клієнта, партнерські взаємини з клієнтом, поділ особистого і професійного ставлення до клієнта, емпатію, автентичність, конфіденційність, відповідальність, надійність спеціалістів для клієнта, доступ фахівця до ресурсів, індивідуальний підхід до клієнта, оперативність і пунктуальність в наданні допомоги клієнту» [9].

Потрібно звернути увагу на напрацювання С. Єкимової, яка виділяє низку важливих закономірностей, пов'язаних з процесом волонтерської діяльності, а саме «чим глибше осмислення і прийняття педагогічних, психологічних і професійних смислів волонтерської діяльності, тим вище активна включеність студентів у цю діяльність; чим ширше і різноманітніше поле волонтерської діяльності, тим більше у студента можливостей набуття суб'єктного професійного досвіду; чим довше перебування студента у волонтерському загоні, тим частіше він відчуває потребу в спонтанному прояві альтруїзму і тим стійкіше домінанта сформованої потреби в турботі про інших людей і допомоги їм» [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розгляду. Волонтерська діяльність надає широке коло можливостей для виховання моральних цінностей та розвитку професійних якостей майбутніх соціальних працівників. Вона виховує емпатію та відповідальність, допомагає соціальній адаптації та розвитку комунікативних навичок, слугує ресурсом для отримання певного практичного досвіду.

Залучення майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності повинно бути частиною навчального процесу, що дозволить ефективно формувати їх

професійні якості та моральні цінності. Необхідними складовими процесу формування професійних якостей та моральних цінностей є включення різних аспектів волонтерської діяльності до теоретичної частини навчального процесу (у викладання дисциплін) та навчальної практики, а також залучення соціальних працівників на всіх етапах планування та реалізації волонтерської діяльності, а професорсько-викладацького складу – до реалізації волонтерської діяльності разом із студентами. За таких умов волонтерська діяльність зможе сформувати у особи не тільки необхідні професійні якості та моральні цінності, але і потребу у подальшій суспільній діяльності після закінчення університету.

Вартим подальшого аналізу та висвітлення залишається питання структурування та організації волонтерської діяльності для ефективного виховання моральних цінностей, а також питання створення оптимальних умов для залучення майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Вандышева Л.В. Добровольчество как форма социальной практики будущих специалистов по социальной работе. Социальная работа и сестринское дело в системе здравоохранения и социальной защиты населения: проблемы профессиональной деятельности и перспективы подготовки кадров: Материалы Межрегиональной научно-практической конференции 22-23 апреля 2008 г. / Уральская государственная медицинская академия / Под ред. К. В. Кузьмина. Екатеринбург, [Электронный ресурс], 2008. – 459 с. – Режим доступа: <http://do.teleclinica.ru/184326/>
2. "Волонтерський рух в Україні". Звіт дослідження "Волонтерський рух в Україні" підготоване GfK на замовлення Організації Об'єднаних Націй в Україні: GfK Ukraine/Новини та матеріали/Прес-релізи GfK Ukraine/Матеріали 5 грудня 2014 року. [Електронний ресурс], 2014. - Режим доступу: http://www.gfk.com/ua/news-and-events/press-room/press-releases/pages/pr_volunteer_day_2014.aspx
3. Данилова О.Р. Волонтерская деятельность в процессе профессиональной подготовки будущих социальных педагогов в вузе // Вектор науки ТГУ. 2011. - Выпуск 2(5). - С.79-82.
4. Доля І. М. Волонтерство як форма участі молоді в громадському житті держави [Текст] = Волонтерство як форма участія молоді в общественній житті держави / І. М. Доля // Гілея: науковий вісник = Гілея: научный вестник = Gileya: scientific herald: Збірник наукових праць. - 2010. - Випуск 35. - С. 424-429.
5. Закон України «Про волонтерську діяльність» редакція від 03.02.2013р / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. – 2011. - № 37. – с.13
6. Закон України «Про освіту»/ Верховна Рада УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР - 1991. - № 34, стаття 451.
7. Екімова, С.Г. Волонтерская деятельность как ресурс личностно-профессионального развития будущих специалистов по социальной работе: автореф. дис. канд. пед. наук / С.Г. Екімова; Дальневосточный государственный гуманитарный университет. – Хабаровск, 2010. – 26с.
8. Еремина, Ю.С. Волонтерская деятельность студентов как одно из направлений социально - воспитательной работы в вузе / Ю.С. Еремина // Конференция «Образование и наука без границ»: Publishing house Education and Science s.r.o. [Електронний ресурс], 2012. - Сер. педагогіка. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Pedagogica/3_120504.doc.htm
9. Менщикова, И. Ю. Социальная работа и волонтерство: ценностно-практический аспект взаимодействия в среде высшей школы / И. Ю. Менщикова // Научные исследования в образовании. 2008. - №1. - С.42-43.
10. Parish A., Heath J., Hassan M. Changing the face of social services – volunteers adding value in service delivery / The National Center for Volunteering. - London, UK. - 200. - 60 p.
11. Volunteering and the Family / FAMILYPLATFORM Journal – 2011.- Vol. 4. – p. 48
12. United Nations Volunteers Report, prepared for the UN General Assembly Special Session on Social Development, Geneva, February 2001 <http://www.ocva.org.uk/sites/ocva.org.uk/files/Definitions%20of%20volunteering%2009.pdf>

УДК 371: 378. 183.0

Данілова Л.В.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ПОНЯТТЯ МИЛОСЕРДЯ

У статті висвітлюється питання аналізу методів підвищення ефективності соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності вищих технічних навчальних закладів в Україні.

Ключові слова: соціалізація студентської молоді, соціальне виховання у вищих навчальних закладах, поза навчальна діяльність

Данилова Л.В. Формирование чувства милосердия у студенческой молодежи. В статье освещается вопрос анализа методов повышения эффективности социализации студенческой молодежи во внеурочное время в высших технических учебных заведениях в Украине.

Ключевые слова: социализация студенческой молодежи, социальное воспитание в высших учебных заведениях, внеучебная деятельность

Danilova I.V. Forming senses of mercy for student young people. In the article lights up the question of analysis is methods increase efficiency of socialization student young people in extracurricular vremyav higher technical educational establishments in Ukraine.

Keywords: socialization of st young people, social education, is in higher educational establishments, vneuchebnaya activity

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищення ефективності будь-яких процесів, особливо соціалізації студентської молоді, потребує уваги з боку суспільства. Набуття соціальних якостей студентської молоді відбувається через формування особистості, що відповідає суспільній перспективі й уможливує соціальні трансформації. За таких обставин, актуальності набуває соціалізація студентської молоді – найпрогресивнішої частини нової генерації, яка опанує інформаційне багатство людства і з часом визначатиме перспективу розвитку країни (регіону, світу).

Саме тому, вищі навчальні заклади України мають оновлювати не лише процес навчання – сприяння необмеженому доступу до сучасних знань, їх якісному засвоєнню студентами, але й, зважаючи на руйнівну силу інформації, удосконалювати позанавчальну діяльність, яка спрямована на розвиток духовності, ціннісних орієнтацій кожного юнака й дівчини, їхню соціальну поведінку.

Оскільки, саме соціальність людини визначає, заради чого молодь опанує соціальну діяльність, заради творення або за для руйнування (себе, інших соціальних суб'єктів, суспільства, природи). Однак, удосконалення соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в Україні, досліджується недостатньо активно. При розробці позанавчальних виховних заходів по формуванню милосердя, ми зіткнулися з тим, що не існує чітко розробленого механізму виховання почуття милосердя у студентської молоді.

Формулювання цілей статті. Мета статті – висвітлити передумови виникнення історичних аспектів поняття милосердя, спрямованих на формування почуття милосердя у студентської молоді у вищих технічних навчальних закладах. Об'єктом виступає позанавчальний виховний процес, предметом - процес формування милосердя у студентської молоді.

Для досягнення цілей виділені наступні завдання:

1. проаналізувати психолого-педагогічну літературу з цього питання; 2. описати історичний аспект розвитку ідей формування милосердя; 3. розглянути характеристики методів і засобів позанавчального виховного процесу, спрямованого на формування милосердя; 4. впровадити у педагогічний процес методіку актуалізації завдань морального виховання.

Гіпотеза: якщо впровадити методіку актуалізації завдань морального виховання, що включає 2 етапи: I – діагностичний: актуалізації завдання, конструктивний; II – актуалізація завдання: етап практичної діяльності за рішенням провідного завдання), у педагогічний процес в

технічному вищому технічному навчальному закладі, то це сприятиме формуванню почуття милосердя у студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні діапазон підходів до вирішення проблеми позанавчальної зайнятості у студентської молоді досить широкий. Окремі її аспекти досліджуються психологією мислення, логікою та методологією пізнання. Серед досліджень проблеми позанавчальної зайнятості у студентської молоді найбільш значущими є роботи О.К.Тихомирова, Моляко О.В., Матюшкіна О.М., в яких досліджується особливості пошукової активної діяльності молоді людини; дослідження Н. Дункера, що виявляють складну внутрішню структуру процесу відкриття людиною нових знань у різних площинах.

Інший напрямок досліджень позанавчальної зайнятості у студентської молоді вищих технічних закладів пов'язаний із вивченням її ролі в життєвому процесі розвитку пізнавальної діяльності. У роботах Венгра О.Л., Ільясова І.І., Лернера І.Я., Лопшера Й., Матюшкіна О.М., Цукерман Г.А. та інш. .

Позанавчальна зайнятість у студентської молоді розглядається як засіб формування особливих структур мислення, розвитку продуктивно творчих здібностей людини. Венгер О.Л. підкреслює необхідність врахування особливостей визначення необхідної активності в ході організації навчальної діяльності. Експериментальне дослідження Венгера О.Л. і Цукермана Г.А. присвячені вивченню зв'язку типу навчання з типом реагування на визначення життєвої молоді людини. Автори доводять, що система розвиваючого навчання Ельконіна – Давидова виховує установку на пошук особистістю аби якої визначеності напрямку роботи [4].

Розенберг В.С. і Бондаренко С.М. вказують, що можливість реалізації та форми прояву потреби реалізації особистості в соціумі має особливе значення для розвиваючої діяльності в загалі [5].

Проблема взаємозв'язку пошукової активності з інтелектуальними здібностями і мотиваційно-особистісними характеристиками досліджується В.М.Я у роботах Богоявленської Д.Б., Вороніна А.Н., Дружиніна В.М., Лейтеса М.С., Матюшкіна О.М., Петрайтіте А.М., Сафонцевою. С.В. та інших.

Разом із тим, необхідно відмітити недостатність вивченості особливостей впливу пошукової активності на пізнавальний процес молоді людини. Зокрема, це стоїть питання про вплив стимулювання та заохочення активної соціальної позиції на рівні психоемоційного стану людини.